

Sağlık ve Sosyal Refah Araştırmaları Dergisi

(2020) Cilt 2, Sayı 2, s. 1-11

Türkiye'nin COVID-19 Pandemisine Yönelik Stratejilerinin SWOT Analizi ile Değerlendirilmesi

Fadime Çınar¹
Müşerref Oğuz²

Öz

Toplumlar var olduğundan beri pandemiler ile mücadele etmektedir. Geçmişte yaşanan büyük çaplı pandemilerin birçoğu tıbbın yeterince gelişmemesi nedeniyle üstesinden gelmek uzun yıllar almış ve çok sayıda insan hayatının kaybı söz konusu olmuştur. Ancak yine de ülkeler pandemiler ile savaşmak için etkili stratejiler tasarlamışlardır. Bu stratejiler ile iç ve dış faktörleri doğru bir şekilde tanımlamaya çalışmışlardır. Günümüz zaman diliminde ise Aralık 2019'da, Wuhan'da yeni bir koronavirüsün neden olduğu yeni bir pnömöni salgını başladı ve daha sonra dünyadaki birçok ülkeye yayıldı. Dünya Sağlık Örgütü (WHO), COVID-19 'un uluslararası bir halk sağlığı acil durumu olduğunu açıkladı. Bununla birlikte, riskleri en aza indirmek ve sonuçları en üst düzeye çıkararak COVID-19 ile savaşmak için etkili stratejiler tasarlamak için iç ve dış faktörleri doğru bir şekilde tanımlamanın çok önemli olduğunu tüm ülkelere bildirdi. Türkiye de virüsün yayılmasına karşı koymak için çeşitli stratejileri hayata geçirdi. Bu çalışmada Türkiye'nin pandemi ile mücadeledeki mevcut konumunu değerlendirmek için bir SWOT analizi yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler

Pandemi, COVID-19, SWOT Analizi, Stratejik Yönetim, Türkiye

Makale Hakkında

Geliş:
13.05.2020

Kabul:
24.06.2020

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Sağlık Yönetimi Bölümü, Sağlık Bilimleri Fakültesi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul, Türkiye, E-mail: fadime.cinar@izu.edu.tr, ORCID:<https://orcid.org/0000-0002-9017-4105>.

² Lisans öğrencisi, Sağlık Yönetimi Bölümü, Sağlık Bilimleri Fakültesi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul, Türkiye, E-mail: muserrefoguz0@gmail.com

Evaluation of Turkey's COVID-19 SWOT Analysis of Strategy for Pandemic

Abstract

Societies have been fighting pandemics ever since. Many of the large-scale pandemics experienced in the past have taken a long time to overcome because of the insufficient development of medicine, and many people have lost their lives. However, countries have designed effective strategies to fight pandemics. With these strategies, they tried to accurately define the internal and external factors. In today's time frame, a new pneumonia epidemic caused by a new coronavirus started in Wuhan in December 2019, and then spread to many countries around the world. The World Health Organization (WHO) has announced that COVID-19 is an international public health emergency. However, he reported to all countries that it is crucial to accurately identify internal and external factors to design effective strategies to minimize risks and maximize results and combat COVID-19. Turkey at a variety of strategies to counteract the spread of the virus has implemented. In this study, to assess the current situation in Turkey's fight against the new corona virus pandemic was a SWOT analysis.

Pandemic, COVID-19, SWOT Analysis, Strategic Management, Turkey.

About Article

*Received:
05.13.2020*

*Accepted:
06.24.2020*

GİRİŞ

Bulaşıcı hastalıklar, tarih boyunca insan hayatını tehlikeye sokan önemli sağlık problemleri olmuştur. Göç ve savaşların etkisiyle hızla yayılan bu hastalıklar, neden oldukları can kayıplarıyla toplumlar için büyük tehlikelere neden olmuştur (Bakar, 2017; Özer, 2020). Yaşadığımız dünyada, toplumlar varoluşundan günümüzekadar pek çok salgına maruz kalarak, salgın hastalıklar ile savaşmıştır. Dünya salgın tarihinde adı geçen ve milyonlarca insanın ölümüne sebep olan Kara Veba, Kolera, İspanyol gribi vb. büyük salgınların yanında COVID-19 ya da diğer adıyla yeni korona virüsü de günümüzün pandemisi olarak ilan edildi ve artık büyük çaplı salgınlardan biri olarak tarihe geçecektir (Wang ve Wang 2020).

Bir hastalığın pandemi sayılabilmesi için dünyada eş zamanlı olarak hızlı yayılması ve çok fazla insanı bulaşma riski ile tehdit etmesi gerekmektedir. Pandemi, Eski Yunan dilinde “tüm” anlamına gelen “pan” ve “insanlar” anlamına gelen “demos” sözcüklerinden oluşan “tüm insanları etkileyen” anlamında bir kavramdır. Bakteri, virüs gibi etkenlerin vücuda girmesi, orada gelişmesi veya çoğalması enfeksiyondur. Bit ve uyuz gibi eklem bacaklıların vücut yüzeyine, deriye veya derialtına, barsak solucanlarının da barsağa yerleşmesi, orada gelişmesi ve üremesi sonucu ortaya çıkan tabloya ise infestasyon denir. Eğer bir salgın hastalık yeni ve farklı bir virüsle oluşuyor, insandan insana ve çok kolay bulaşabiliyorsa global bir tehdit olarak Dünya Sağlık Örgütü (WHO) gündemine gelmektedir. Bir salgının pandemi olup olmadığına WHO karar verir (Aslan, 2020). İlk kez 2019’un Aralık ayında görülen corona virüsü kendini göstermeye başladığında bir pandemi olarak görülmesi de, Dünya Sağlık Örgütü’nün hastalığın yayılma hızı ve küresel boyuta ulaşmasını fark etmesiyle 2020 Mart ayının başlarında hastalığı “pandemi” olarak ilan etmesine sebebiyet verdi (WHO, 2020) Covid-19’la mücadele henüz çok yeni olduğu için tıp dünyası hakkında pek bir şey bilmemekle birlikte tedavisini de bulamamıştır. Bu bağlamda daha fazla insanın enfekte olmasını ve can kaybının artmasını önlemek için özveriyle çalışılmaktadır. Bu sürecin daha fazla uzamaması ve insanların sosyal hayatının durgunlaşması sonucunda oluşabilecek psikolojik sorunların önüne geçebilmek için topyekûn bir çaba gerekmektedir. Bu sebeple geçmişte yaşanan salgın hastalıkların yarattığı etki ve sonuçlarından ders çıkarılmalı, yanlış yapılan uygulamaları tekrar etmemek adına bir adım ötesini düşünerek hareket edilmelidir (Aslan, 2020).

Bu çalışmada Türkiye’nin geçmişten günümüzde yaşanan COVID-19 da dâhil olmak üzere pandemilerin yayılmasını önlemeye yönelik stratejileri tartışıldı. COVID-19 salgını ile ilgili avantajlar, dezavantajlar, fırsatlar ve zorluklar önleme ve kontrol stratejileri hakkında farkındalık yaratarak stratejilerin geliştirilmesine katkıda bulunmak amaçlandı.

Salgın Hastalıklar ve Yapılan Stratejiler Uygulamalar

Salgın hastalıkların tarihi göz önüne alınınca, insanoğlunun toprağı işlemeye başlamasına kadar geriye gidilebilmektedir. Toprakların işlenmesi ile tarım alanlarının genişlemesi sebebiyle doğada yaşayan sıçan, fare, sivrisinek, kene gibi canlıların insanlarla olan temasını kolaylaştırmıştır. İnsan ve doğa arasında kurulan bu yakın ilişki hayvanların taşıdığı tifüs, veba ve sıtma gibi birçok hastalığın ortaya çıkmasına sebebiyet vermiştir (Yelboğa ve Aslan, 2020).

Tarihte ilk salgın hastalık olarak bilinen veba pandemisinin ortaya çıkışı MS. 500’lere dayanmaktadır. Veba, Yersinia pestis adındaki bakteri tarafından oluşan enfeksiyon hastalığına verilen isimdir. Bu hastalık, insanlara kemirgenlerden (fareler) geçen pireler yoluyla bulaşarak bireyleri enfekte eder. Asırlar boyunca tüm dünyada etkisini gördüğümüz veba salgınları insanlık tarihinin şekillenmesinde önemli bir rol oynamıştır. İnsanlığın en büyük korkularından biri olan bu salgın, Avrupa Tarihi için bir dönüm noktasıdır (Ayar ve Kılıç, 2017). Bu dönemde yaşanan salgınlarla mücadele için alınan karantina, kordon ve dezenfeksiyon tedbirleri ve bu tedbirlerin sürekliliği sağlanarak daha hijyenik koşulların oluşturulması sayesinde veba Avrupa topraklarından temizlenmiştir (Ayar ve Kılıç, 2017).

Veba’nın Türk halkı ile tanışması Osmanlı dönemine dayanmaktadır. Osmanlı Devleti, kuruluşundan

yıkılışına değin birçok veba salgınıyla yüzleşmek durumunda kalmıştır (Ayar ve Kılıç, 2017). Avrupa'dan ticaret yoluyla bulaşan veba ilk zamanlarda Venedik'in karantina faaliyetleriyle Osmanlı'da düşük ölüm oranlarıyla atlatılmıştır. Birkaç yüzyıl sonra daha etkin bir şekilde bulaşmaya başlayan veba, Osmanlı Devleti'ni kırıp geçmiş ve büyük kayıplara sebebiyet vermiştir. 1920'lere kadar görülmeye devam eden vebanın eski etkisini yitirmesinde ve Osmanlı topraklarından çekilişinde, devletin 1840'lardan itibaren karantina başta olmak üzere uyguladığı çeşitli önlemlerin etkisinin olduğunu ortaya koymaktır. Karantina, kordon, dezenfeksiyon, mezarlıkların şehir dışına çıkarılması, yurtdışından yabancı uzman getirilmesi ve sağlık personelinin artırılması gibi uygulamaları, Osmanlı'nın yıkılışına kadar görülmeye devam eden veba salgınlarının sınırlı bir etkiye sahip olmasına ve giderek azalmasına önemli katkılar yapmıştır.

Unutulmaması gereken husus, salgınların önüne geçilebilmesi için yalnızca devletin elinden geleni yapması değil, halkın da bu durum karşısında bilinçli ve ülkesine destek verecek farkındalıkta olmasıdır. Halkın alınan önlemler karşısındaki tutumu ile devletin önlem almadaki istekliliği de aydınlatılmayı bekleyen hususlardan biridir. Bazı durumlarda halktan bir kısmının alınacak sağlık önlemlerini kadercilik doğrultusunda Allah'ın isteğine karşı gelmek olarak yorumladığı, bazı durumlarda devletin kendine müdahale edeceğini düşündüğü, bazı durumlarda ise tersine hem alınan tedbirlere yardımcı olduğu hem de bilinçsiz olarak sahip olduğu gelenek ve göreneklerin hastalıklara karşı olduğu gibi farklı tepkiler karşımıza çıkmaktadır (Ayar & Kılıç, 2017, s. 170). Devletin ise salgın hastalıklara karşı mücadele araçlarının ulaşılabilir ve maddi yeterliliği olduğunda, yönetici kadroların da bu araçları benimsemesinden itibaren kaderci tavır takınmayarak bütün imkânlarını seferber ettiği öne sürülebilir.

Birçok Avrupa devletine nazaran oldukça geç bir tarihte olmasına rağmen Osmanlı Devleti'nde karantina usulünün hayata geçirilmesi, vebanın etkisini yitirmesine sebep olan başlıca gelişmelerdendir (Ayar ve Kılıç, 2017). Osmanlı'da salgının büyük çaptaki etkisinin anlaşılmasıyla karantina ve dezenfeksiyon uygulamalarına bir hayli önem verilerek olası yayılmanın önüne geçmeye gayret gösterilmiştir. Bu tür uygulamalarla devlet olası salgınların önüne geçmeye çalıştığı gibi diğer tedbirlerle birlikte halkı da bilinçlendirmeye çalışmıştır. Devlet çıkardığı nizamnameler, (tüzük) ve aldığı önlemler ile Avrupa kadar değilse bile hem devlet eliyle hem de gazeteler yoluyla topluma kamu sağlık bilinci yerleştirmeye de çaba sarf etmiştir (Ayar & Kılıç, 2017, s. 172). Veba'nın ara ara gün yüzüne çıkıp, kaybolması ile birlikte verilen mücadele devam ederken artık bu salgın eski bulaşma ve yayılma hızını kaybetmiştir. İstanbul'da son ciddi veba salgını 1919 Ekiminde yaşanmıştır. Galata civarlarında görülen hastalık kordon altına alınmış, başkentten ayrılacaklar için seyahat izni belgesi almak şartı verilmiş ve hemen fareleri yok etme ve diğer dezenfeksiyon işlemlerine başlanmıştır. Artık bir salgın olarak görülme de veba vakaları yeniden 1921 ve 1922'de İstanbul'da görülmüştür (Ayar & Kılıç, 2017).

1923'te Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasının ardından salgınlarla savaşının bittiğini düşünülürken yeni bir felaket olan Sıtma pandemisi ortaya çıkmıştır. Sıtmanın etkisi her alanda görülmüş, insanların günlük yaşantılarını etkileyecek boyutlara çıkmıştır. Hastalıkla mücadele için sadece halka kinin dağıtma gerçekleştirilmiştir Sıtma ortaya çıkış ve yayılış anlamında en fazla köylerde ve kırsal alanlarda görülmüştür. Bu sebepten dolayı sıtma köylü hastalığı da olarak da bilinmektedir. Türkiye gibi bir ülkede, halkın çoğunluğunu köylülerin oluşturduğu ve varlık kaynağının tarım olduğuna dikkat edildiğinde, kırsalda çalışan vatandaşları korumanın hem sağlık hem de iktisadi bir problem olduğu anlaşılmıştır. Sıtmayla mücadelede hastaları tedavi etme gayretinin yanı sıra sivrisineklerin kaynağını kurutmak ile mümkün olmuştur (Tuğluoğlu, 2008).

1926'da başlayan sıtma mücadelesini yenmeye çok yaklaşmışken, İkinci Dünya savaşının başlaması ile ilaç temin edememe, iç göç v.s sebeplerle vakaların sayısı bir anda yükselmeye başladı. Bir önceki mücadeleden farklı olarak sivrisinekle savaşımız için dikloro difenil trikloroethan (DDT) kullanılmasına karar verilmiştir. Dikloro difenil trikloroethan, ilk defa 1939'da Colorado patates böceğini öldürme amacıyla hazırlanmış ve böcekler üzerinde etkinliği anlaşılınca tüm dünyada yaygınlaşmaya başlamıştır (Tuğluoğlu, 2008, s. 358).

Dünya çapında ölümcül etkiye sahip veba ve sıtma gibi salgınlar haricinde kolera da başlarda Hindistan'ın Ganj nehri deltasında endemik olarak seyrederken, dünyaya yayılıp pandemik bir seviyeye ulaşan bir hastalıktır. Hastalık dışkı, kirli su gibi çeşitli yollarla insanlara bulaşabilir (Yıldız, 2014). Ayrıca Kolera, hijyen şartlarının yetersiz olduğu alanlara da yayılır. Yayılmaya en müsait yerler ise yoksulların karanlık,

rutubetli, havasız ve pis olan evlerde zorlu şartlarda yaşamasıdır (Yıldırım, 2016).

İran, Irak gibi ülkelere yayılmaya başlayarak, Türkiye sınırlarına dayanan Kolera tehdidine karşı geçmişte ülkelere yardımıyla tecrübe kazanan Türkiye, gerekli tedbirleri almaya başlamıştır. Durumun gittikçe tehlikeli bir hal alması üzerine Türkiye Cumhuriyeti tüm sınır boyları ve Marmara, Karadeniz gibi bölgeleri, hava ve deniz limanları ve sınır kapılarını karantinaya almıştır (Özer, 2020, s. 208). Hastalığın yayılmasında en önemli faktörün çevre şartları olduğu bilindiğinden çevre sağlığı önemine hız verilmiştir. Özellikle suyun hastalığın geçişinde ki önemi dikkate alınarak içme suları, kullanılan sular ve gıda kontrolleri gibi meselelere dikkat edilmiştir (Özer, 2020). Bütün çabalara rağmen El Tor Türkiye duvarlarını aşarak çevre şartları kötü, hijyenden yoksun, ekonomik olarak fakir semtlerinden biri olan Sağmalcılar'da 12 Ekim 1970 tarihinde gündeme gelmiştir. İstanbul-Sağmalcılar semtinde başlayıp kısa süre içinde yüksek seviyelerde kendini gösteren epidemiyi aniden bir su epidemisi haline gelmiştir (Özer, 2020, s. 210).

COVID-19 Pandemisi

2019 yılının Aralık ayında Çin'in Hubei Eyaletinin Wuhan şehrinde keşfedilen hastalık, dünya çapında yayılarak coronavirus pandemisine yol açmıştır. Hastalığın bilinen semptomları arasında yüksek ateş, nefes almada güçlük ve öksürük yer almaktadır. Son zamanlarda virüsün mutasyona uğraması dolayısıyla yeni bir semptom olarak ortaya atılan konuşma bozukluğu gündeme gelmiştir. Bunun sebebi mutasyona uğramış virüsün beyni etkilemesi ve bununda konuşma bozukluğu gibi bir belirti seyretmesi ortaya atılmıştır (Huu, 2020). Virüs yayılımı genellikle öksürük kaynaklı oluşan damlacıklar aracılığıyla insandan insana bulaşmaktadır. Virüs bulaşmış (kontamine) yüzeylere dokunulmasından sonra kişinin elini ağzına ve yüzüne dokunması da farklı bir yayılma yöntemi olarak belirtilmiştir (WHO, 2020). Öksürük kaynaklı damlacıkların yaklaşık 2 metreden uzağa gitmediği ve havada asılı kalmadığı da söylenenler arasındadır. Genelde dış ortama, alkol ve dezenfektanlara pek dayanıklı olmadığı, ancak plastik ve çelik yüzeylerde 72 saate kadar, kartonlarda ise 24 saate kadar canlı kalabildiği bilinmektedir (Şirin & Özkan, 2020).

Bu sebepten ötürü sık sık el yıkanması (en az 20 saniye) ve hijyen kurallarına dikkat edilmesi önerilmektedir. Kişilerin ne gibi bir süreyle taşıyıcı olduklarına dair kesin bir bilginin bulunmamasıyla birlikte; virüs taşıdığına dair hiçbir belirti göstermeyen kişilerin de virüsü yaydığı gözlemlenmiştir (Budak & Korkmaz, 2020). Virüse maruz kalıdıktan belirtilerin kendini göstermesine kadar geçen süreye kuluçka süresi denmektedir. Kuluçka süresi 2-14 gün arasında, ortalama 5-7 gün içinde olmaktadır. Standart tanı yöntemi, kişiden nazofarengal sürüntü alınmasıyla RT-PCR (revers transkriptaz polimeraz zincir reaksiyonu) testleri yapılmasıdır. Aynı zamanda semptomların, risk unsurlarını işaret eden BT taramalarıyla değerlendirilmesi ile de tanımlanabilir (Jin, 2020).

Dünya ilk defa COVID-19 virüsü ile karşı karşıya gelmiştir. Henüz yeni olan bu virüsün karakteri, dünya ve uzmanlar tarafından bilinmemektedir (Eşidir & Bak, 2020). Henüz yeni olmasına rağmen birkaç ayda tüm dünyaya yayıldı ve ülkeler birçok farklı önlem almaya başlamıştır. Bazı ülkeler bu önlemleri almakta gecikerek virüsü pek dikkate almamışlardır. Virüsten korkmayıp önlem almada geciken ülkeler, vakalarda olağanüstü artışlara sebep olarak hem halkın hem de hükümetin hayatını tehlikeye atmıştır.

Türkiye'de COVID-19

Ülkemizde teyit edilen ilk COVID-19 vakası 10 Mart 2020'de bildirilmiştir. COVID-19'a bağlı ilk ölüm ise 17 Mart'ta açıklanmıştır. Türk hükümeti, sosyal mesafeyi koruma, yüksek riskli ülkelere gelen ziyaretçilere seyahat yasağı ve bu gibi ülkelere dönen vatandaşlar için karantina önlemi almıştır. Ayrıca eğitim kurumlarını, alışveriş merkezlerini, mağazaları ve eğlence mekânlarının da kapatılması gibi çeşitli önleme yönelik sınırlamalar benimsemiştir (Kutlu, 2020, s. 339)

İlk vaka ortaya çıktıktan sonra virüsten korunma ile ilgili 14 kural sürekli medyada yayınlanmaya devam ederken, Bilim Kurulu üyeleri de sürekli programlarda bilgilendirme yapmaya devam etmişlerdir. Sağlık Bakanlığı tarafından, virüsün Türkiye'de görülmesinden önce ve sonrasında sürekli basın toplantıları düzenlenmiş ve 11 Mart 2020 tarihinde "Hızlı yayılan bulaşıcı hastalıklara karşı başarıyı 4 kriterin sağlayacağı belirtilmiştir. Bunlar; Güçlü tedbir, süratli müdahale, yaygın sağlık altyapısı, güven verici bilgilendirme

12 Mart'ta Türk hükümeti, 16 Mart'tan itibaren ülkedeki tüm okulların ve üniversitelerin kapatılacağını duyurmuştur. 16 Mart'ta da iki hafta boyunca koronavirüsün yayılmasını önlemek amacıyla hapishanelerde personel ziyaretlerini ve aile görüşmelerini askıya almıştır ve pandemi sırasında da bu süre uzatılmıştır. Önceliği Çin, sonra ise İran ve İtalya olmak üzere yüksek riskli ülkelere gelen uçuşlara havayolunu kapatmıştır. Türkiye-İran gümrük ve sınır kapılarını yolcu giriş ve çıkışlarına kapatmıştır. Türkiye'den Çin'e ve Çin'den de ülkemize olan uçuşları yasaklanmış ve yolcular ateş ve solunum bulguları açısından havaalanlarında taranmıştır (Kutlu, 2020). Türkiye'nin çok gecikmeden virüsün daha fazla yayılma riskine karşı yönelik bu gibi önlemleri zamanında alması ve o sırada umreden veya yurtdışından gelen vatandaşlarını karantinaya alması bu mücadelede iyi örnekler olmuştur.

Tedbir stratejisinde virüsün yayılmasını engellemek için uygulanan yöntemlerden biri evde kal uygulaması olmuştur. Başlangıçta gönüllülük esasıyla uygulanan bu yöntem daha sonraki süreçte 30 büyükşehir ve Zonguldak ili için belirli aralıklarla uygulanan zorunlu sokağa çıkma kısıtlamasına dönüşmüştür. Evde kal uygulamasını desteklemek üzere spor müsabakalarının Nisan sonuna kadar seyircisiz oynanması, hemen ardından tüm ligler ve müsabakaların ertelenmesi, hastanelere ziyaretçi kısıtlaması getirilmesi, Mart ve Nisan aylarında düzenlenecek ulusal ve uluslararası bilimsel açık ya da kapalı toplantı, kongre, konferans gibi etkinliklerin geçici bir süreyle ertelenmesi, açık ve kapalı cezaevlerindeki görüşlerin ertelenmesi, duruşma ve diğer adli işlemlerden ivedi özelliği bulunmayanların ertelenebilmesi, yurt içi fuarların ertelenmesi gibi önlemler alınmıştır. İçişleri Bakanlığı tarafından yayınlanan 26 Mart 2020 tarihli genelge ile büyükşehir, il, ilçe, belde belediyeleri ve mahalli idare birlikleri meclisleri ile il genel meclislerinin Nisan, Mayıs ve Haziran ayı toplantılarının ertelenmesi, ancak zorunlu hallerde sağlık tedbirlerinin alınması koşuluyla olağanüstü toplantı yapılabileceği belirtilmiştir (www.icisleri.gov.tr).

İçişleri Bakanlığı tarafından yayımlanan "Koronavirüs Salgını ile Mücadele Kapsamında Park, Mesire, Piknik Yerleri İle İlgili Ek Genelge" ile 28-29 Mart 2020 tarihleri başta olmak üzere virüsle mücadele sağlanıncaya kadar hafta sonlarında, il ve ilçelerde vatandaşların sahil bantları, mesire ve ören yerlerinde, piknik alanlarında; piknik yapmak, balık tutmak, spor, yürüyüş vb. faaliyette bulunmak yasaklanacağı, il ve ilçelerin durumuna göre bu tedbirlerin hafta içi günlerine de yaygınlaştırılabileceği belirtilmiştir. Yine bu kapsamda 16 Mart 2020 tarihi itibarıyla Cuma namazı başta olmak üzere cami ve mescitlerde cemaatle namaza ara verilmiş ve bu tedbirlerin Ramazan ayında teravih namazları için de geçerli olduğu kararlaştırılmıştır. Öte yandan toplumsal düzenin sağlanması için denetim ve güvenlik tedbirleri kapsamında, maske, eldiven ve tulum gibi sıhhi malzemelerde piyasalardaki aşırı fiyat artışıyla mücadele edilmesi bu alandaki ilk uygulama olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca komşu ülkeler ile sınırların kapatılması, umreden ve yurt dışından gelen vatandaşların 14 gün süreyle yurtlarda karantinaya alınması, uzaktan Eğitim modeline geçilmesi, ekonomik önlemler, vergi ve kredi erteleme ve muafiyetleri, Sağlık alt yapısının güçlendirilmesi gibi önlemler de alınmıştır(Turan ve Çelikyay, 2020).

Türkiye'nin COVID-19 Pandemisi İçin Güçlü ve Zayıf Yönler; Fırsat ve Tehditler Analizi

Heinz Weilrich ilk kez 1982'de SWOT analizini ortaya çıkarmıştır. "The TOWS Matrix, a tool for situational analysis" makalesi ile oluşturmuştur. TOWS'un açılımı olan, İngilizcedeki "Threats, Opportunities, Weaknesses, Strengths" kelimelerinin ilk harflerinden oluşmaktadır. SWOT analizi yapmak için öncelikle işletmenin hem uzak hem yakın dış çevresi ve iç çevresinin analizleri yapılmaktadır. Fırsatlar, işletme için olumlu sonuçlar yaratabilecek dış çevrenin ve yakın çevrenin analizi sonucunda oluşur. Politik, hukuki, teknolojik, sosyokültürel, uluslararası çevre, müşteriler, demografik, tedarikçiler ve rakiplerin statüsü fırsat yaratan faktörlerden sayılmaktadır. Tehditler, dış çevredeki değişimler sonucunda işletmenin varlığını sürdürmemesine veya rekabette üstünlüğü kaybetmesine neden olabilecek durumlardır. Avantajlar, işletmenin iç ortamının analiziyle ortaya çıkan ve rakiplere karşı üstünlük sağlayabildiği varlık ve yeteneklerini kapsamaktadır. Zayıflıklar, işletmenin rakiplerine göre mevcut varlık ve yeteneklerinin daha güçsüz ve düşük olduğu durumlardır (Kamilçelebi, 2012). SWOT analizi genel anlamda bir değerlendirme yöntemidir. Güçlü, zayıf, fırsat ve tehdit yönlerini değerlendirmeyi sağlar. Bu sebeple bu kısımda, Türkiye ve Covid-19 üzerinden SWOT analizi yapmak hedeflendirilmiştir.

Güçlü Yanlar (Strengths)

Sosyal mesafeyi korumaya yönelik çalışmalarla, yüksek riskli ülkelerden gelen ziyaretçilere seyahat yasağı ve bu gibi ülkelerden dönen vatandaşlar için karantina önlemi alınmasıyla, eğitim kurumlarının, alışveriş merkezlerinin, mağazaların ve eğlence mekânlarının da kapatılması gibi çeşitli önleme yönelik sınırlamalarla da riski en aza indirmeye çalışmıştır. (Kutlu, 2020) “14 Gün Kuralı” nı medyada yayarak halkın bilinçlenmesine katkıda bulunmuştur.

Türkiye'nin genç nüfusunun fazla olması ve yaşlı nüfusun gençlere nazaran daha düşük olması virüse karşı güçlü bir yönüdür. Yeterli sağlık çalışanı sayısı ve yatak kapasitesi, tıbbi malzemelerin ve yapılan testlerin yeterliliği, sahip olunan pandemi hastaneleri bu mücadelede ülkenin lehine olmuştur. Hastanelerde etkin ve gönüllü çalışan hekimler ve sağlık personelleri halkın zor durumda topyekûn birleşme gücüne örnektir. Ayrıca sağlanan iletişim ve bilişim ağı (Sağlık Bakanlığı Uygulamaları), verilerin her gün güncel şekilde paylaşılması ve Sağlık Bakanı'nın açıklamaları sayesinde halkın bilinçlenmesine ve halkın korunmasına yönelik yardımcı çalışmalardır.

Zayıf Yanlar (Weaknesses)

Türkiye'deki çoğunluğun sağlık okuryazarlığı ve bilincinin düşük olması bu süreci zorlaştırmaktadır. Salgın sebebiyle üretimde yaşanan problemler ve satış, pazarlama, hizmet kalitesinde düşüş meydana gelmektedir. Sosyal mesafe kavramı ve sosyal hayatın bitmesi gibi durumlar vatandaşların psikolojilerine büyük ölçüde zarar verecektir. Genç nüfusun fazla olması bir artıyken yine bu sebeple taşıyıcı oranının da artması bu mücadeleyi kolaylaştırırken aynı zamanda da zorlaştıracaktır.

Bu dönemde bireyler ve toplum açısından ortaya çıkan belirsizlik ve krizlerin, duygusal ve psikososyal etkilerinin nasıl yönetildiği ve bu etkilerin sonuçlarıyla nasıl başa çıkıldığı önemli bir yer tutmaktadır (Karataş, 2020, s. 6). Bireylerin psikolojilerinin zarar görmesi virüsün bitmesinden sonra dahi yaşanacak kaygı ve stres ile işe veya okula gidememe, evden dışarı çıkamama hali her şekilde ülkeye ve vatandaşa biyopsikososyal açıdan zarar verecektir. Türkiye'nin jeopolitik konumu sebebiyle virüsün başka ülkelere göre daha hızlı gelmesi ve yayılımının sağlanması en etkili sebeplerden biridir. Pandemi dolayısıyla normalden daha fazla kullanılmasına sebep olan tıbbi malzemelerde (dezenfektan, maske, eldiven, kolonya gibi) fiyat artışı yaşanması bu durumun zayıf yönlerindedir.

Fırsatlar (Opportunities)

Maske satışlarına önce el koyarak dağıtımı kendi eliyle halk için ücretsiz hale getirmesi daha sonrasında belirlenen fiyattan üstte veya aşağıda satılmaması için önlem alarak, herkese maske ulaşımını sağlamayı hedeflemiştir. Kendi ürettiği tıbbi malzemeleri başka ülkelere yardım olarak göndermesiyle de prestij sağlamıştır. Hastane ve sağlık çalışanlarına ulaşılabilirlik artırılmış, “Hayat Eve Sığar” adı altında yapılan mobil uygulama ile de vatandaşın, kendi bölgesinin güven ve risk alanlarına göre bilgi almasını sağlamıştır. Daha sonra bu uygulamayı genişletip, vatandaşın uygulamadaki verilen özel kodu kullanarak ücretsiz maske temin edebilmesi, güvenli alanı tespit edebilmesi gibi daha birçok farklı ve yararlı özellikleri de eklemiştir.

Daha önceden internetten alışverişe mesafeli yaklaşan insanlar bile bu süreçle beraber temel ihtiyaçlarını dahi internetten sipariş etmeye başlamıştır (Kayabaşı, 2020, s. 17). Bu sebeple internet satışları artmış, insanların mağaza alışkanlıkları geleneksel alışverişten daha çok dijital alışveriş haline yönelmiştir.

Yapılan reklam ve kamu spotları ile elleri en az 20 saniye yıkama, sosyal mesafe kuralını anlatma, belirli yerlerde maske takma kurallarıyla halkı bilinçlendirmeye ve hijyen kurallarına daha çok önem verilmesine teşvik etme ile kişisel bakım ve hijyen kavramının her seferinde önemi üzerinde durularak, benimsetmek amaçlanmıştır. Türkiye'nin salgın sonrası olacak dünyada aktif bir siyaset izleyebilmesi için virüsle mücadelesini mümkün olduğunca en az can kaybı ve ekonomik zararlarla atlatabilmesi gereklidir. Türkiye komşularından daha güçlü bir kamu sağlığı alt yapısına sahip olması sebebiyle, elde edeceği sonuçları yakın coğrafyasında ve özel ilişkilerini geliştirdiği bölgelerde etkinliğini arttıracaktır (Okur, 2020).

Tehditler (Threats)

Türkiye, Covid-19'un kısa vadeli ekonomik sonuçlarının yanı sıra, orta ve uzun vadede sebep olacağı sektörel dönüşümlerden de etkilenecektir. Ekonomik hayatın pek çok köşesinde, fakat en çokta eğitim ve hizmetler alanında devam eden 'dijitalleşme' sürecinin hız kazanacağı beklentisi de yaygınlaşmıştır. Covid-19'un etkisinden ne zaman çıkabileceğimiz henüz bilinmemekle birlikte, yaşadığımız bu deneyimden sonra virüs salgınlarının belirli aralıklarla tekrarlanabileceğine, biyolojik savaşlar çağına geleceğine dair kaygılarımız devam edecektir. Dolayısıyla, bu endişeli halkın uzun süreli eve kapanma ihtimallerini de düşünerek alt yapımızı yenileyecek bir planlama gerekecektir. Eğitim, üretim, ticaret gibi insan faaliyetleriyle alakalı süreçlerin mümkün olduğu kadar geniş kısmını evden yürütebilecek teknolojilere sahip olmak tehditleri fırsata çevirmeye yönelik olacaktır (Okur, 2020, s. 325).

Uzun bir süre aşının bulunamaması durumu hem halk hem de ülke açısından zor günlerin yaşanacağını göstergesi olabilir. Bu uzun süreçte ülke ekonomisinin ve düzeninin zarara uğraması kaçınılmaz olacaktır. Covid-19'un yeni çıkması ve virüs hakkında gerekli ve yeterli bilgilerin elde edilememesi sonucu iş gücü piyasaları da olumsuz etkilenecektir (Korkmaz, 2020). Salgının sağlık sistemlerinde yoğunluk yaşanmasına ve halk sağlığını büyük ölçüde tehdit etmesine sebebiyet vermesi işlerin ertelenmesi ile çalışmayan işçiler, işverenler ve şirketlere zarar olarak dönecektir.

Sonuç ve Öneriler

Salgınlar insanlık tarihi boyunca mücadele edilmesi gereken bir tür biyolojik afet olarak nitelendirilmektedir. Salgınlarda, salgının ortaya çıkmasını önleme, salgına hazırlıklı olma ve salgın riskini azaltma sürecini içeren stratejilerin uygulanması gerekmektedir. Ancak uygulanacak bu stratejilerde riskler ve belirsizlik olgusu, özellikle salgınlar söz konusu olduğunda belirli zorluklar içerebilmektedir. Üstelik bu süreçte alınan her karar ve gerçekleştirilen her müdahalenin başka riskler ve belirsizliklere yol açtığını belirtmek gerekir. Geline süreçte bir anda ortaya çıkan, ölümcül ve yayılma hızı son derece yüksek olan ve bu yönüyle küreselleşen KOVİD-19 salgını insan toplumlarını ve devletleri önce çaresizliğe sonra da belirsizliğe sürüklemiş, sınırlar kapanmış, ulaşım ve dolaşım yasaklanmış, önce devletler sonra da şehirler adeta karantinaya alınmış, bütün dünyada neredeyse olağanüstü hal ilan edilmiştir.

Günümüze kadar pek çok salgın hastalığa maruz kalan dünya ve ülkeler bundan sonra da salgın hastalıklarla karşılaşmaya ve mücadele etmeye devam etmek zorunda kalabilirler. Salgına yakalanmamak şu anki teknoloji ve ulaşım seviyesinde mümkün olmayacağı gibi ileride de mümkün olmayacaktır. Zamanında salgınlar için yapılan yanlış uygulamaların tekrar edilmemesi salgınların önüne geçmek ve can kaybını önlemek adına faydalı olabilecektir. Türkiye için değerlendirmek gerekirse, şu ana kadar süreci iyi bir şekilde yönetebilmek için çaba sarf edilmektedir. Türkiye'ye salgının ilk geldiği zamanlarda, yurtdışından ve umreden dönen vatandaşların direkt karantinaya alınması ve testlerin yapılmaya başlanması bu konuda iyi bir strateji olmuştur. Bu süreçte sağlık personelleri ve hekimlerin sürekli ve sıkı çalışmaları da halk sağlığı için önemli bir unsurdur. Milyonlarca insanı takip etmek ve korumak pek tabii kolay olmadığı için söz dinlemeyen veya işe gitmek zorunda olan insanların dışarı çıkıp taşıyıcı insanlardan virüs kapmaları sebebiyle vakalarda artışlar gözlemlenmiştir. Sosyal mesafe kavramını aşılacak ve evde kendini izole etmeleri için uyarılar yaparak vatandaşlara sağlık bilinci sağlanmaya çalışılmıştır. Son zamanlarda havaların ısınması sebebiyle halkın dışarı çıkmaması adına hafta sonları sokağa çıkma yasağı uygulamaları getirilmiştir. Test sayıları artırılması ile vakaları gözlemek tedavilerin hızlanması adına iyi bir adım olmuştur. 1 Haziran 2020 tarihinden itibaren uygulamaya geçilen 'normalleşme' sürecini dikkate almak gerekir. Bu normalleşmenin halk sağlığını daha kötüye götürmeyecek şekilde yapılması söz konusu olmalıdır. Ülkeye gelecek ekonomik zararı düşünüp, insan sağlığını tehlikeye atmak ikinci dalganın gelmesine ve bununla birlikte gelecekte daha da kötü sonuçlara sebebiyet verebilecektir. Bunun için hakkaniyetli bilim kurulu üyelerini ve hekimleri dikkate alarak uygun ve etkin politikalara gidilmelidir.

Geçmiş bugünün habercisidir, geçilen on yıllarda SARS (Severe Acute Respiratory Syndrome (SARS-CoV) ve MERS (Middle East Respiratory Syndrome(Mers-CoV) Covid-19'un habercisi olduğu düşünülebilir.

Geçmişteki pandemilerde yaşanılan deneyimler dikkate alınmaz ve ulusal pandemi planlarıile önleyici politikaları daha kapsamlı geliştirilmez ise dünyanın ve dünya üzerinde yaşayan canlıların sonunun gelmesi çok yakın olacaktır. COVID-19 atlatılsa dahi bundan ders çıkarılmalı ve gelecek planlarını tüm ülkeler buna göre yapmalıdır. Türkiye'nin bundan sonraki olabilecek süreci iyi değerlendirmesi ve koruma yöntemlerini geliştirmesiyle beraber, aşının bulunması için tüm gücünü ortaya koyması gerekmektedir. Bu sayede hem ekonomik zararlarını en aza indirebilir hem de halkının sağlığına hızla kavuşmasına olanak sağlayabilir. Zira iyi bir ekonomi ve iyi bir eğitimle üstesinden gelinmeyecek hiçbir Şey yoktur.

Bu çalışmanın akademisyenlerin ve araştırmacıların devam eden COVID-19 araştırmalarına literatür katkısı olabilecektir. Politika yapıcılara dünyadaki en iyi uygulamalara bir bakış açısı kazandıracak ve Türkiye için mevcut krizi daha iyi ele alma konusunda güçlendirecek politikaları belirlemeye katkı sağlayacağı düşünülmektedir

KAYNAKLAR

- Aslan, R. (2020). Tarihten Günümüze Epidemiler, Pandemiler ve Covid-19. *Ayrıntı Dergisi*, 8(85).
- Ayar, M., ve Kılıç, Y. (2017). Osmanlı'da Vebanın Sona Erişine Dair Bir Değerlendirme. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 17(2), 163-181.
- Bakar, C.(2017). Kırk Yedi Yıl Sonra Yeniden Bir Salgının Hikâyesi: 1970 Sağmalcılar Kolera Salgınından Günümüze Dersler, *Türkiye Halk Sağlığı Dergisi*, 15(3), s.262.
- Budak, F., ve Korkmaz, Ş. (2020). COVID-19 Pandemi Sürecine Yönelik Genel Bir Değerlendirme: Türkiye Örneği. *Sosyal Araştırmalar ve Yönetim Dergisi (SAYOD)* , 62-79.
- Dünya Sağlık Örgütü, Uluslararası Sağlık Tüzüğü (UST2005), (Erişim tarihi; 30.06.2020).
- Eşidir, O. V., ve Bak, G. (2020). Küreselleşme Bağlamında Türkiye'nin Koronavirüs İle Mücadeledeki Sürecinin Uluslararası Arenadaki Rolü. 174-179.
- Güreşçi, M. (2020). COVID-19 Salgınında Türkiye'de Kriz Yönetimi İletişimi: T.C. Sağlık Bakanlığı. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD)* , 7 (5), 53-65.
- Huu, B. H. (2020). Neurologic Manifestations of Hospitalized Patients With Coronavirus Disease 2019 in Wuhan, China. *JAMA Neurology Journal*.
- Jin, Y. C. (2020). A rapid advice guideline for the diagnosis and treatment of 2019 novel coronavirus (2019-nCoV) infected pneumonia (standard version). *Military Med Res* , 7 (4).
- Kamilçelebi, H. (2012). Türkiye'de Sigorta Sektörünün SWOT Analizi ve Bir Araştırma. *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, 4 (1), 45-54.
- Karataş, Z. (2020). COVID-19 Pandemisinin Toplumsal Etkileri. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi* , 4 (1), 3-15.
- Kayabaşı, E. T. (2020). COVID-19'un Piyasalara Ve Tüketici Davranışlarına Etkisi. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD)* , 7 (5), 15-25.
- Korkmaz, A. V. (2020). COVID-19'un işçiler üzerindeki etkileri ve bir dizi çözüm önerileri. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD)* , 7 (5), 114-132.
- Kutlu, R. (2020). Yeni Koronavirüs Pandemisi ile İlgili Öğrendiklerimiz, Tanı ve Tedavisindeki Güncel Yaklaşımlar ve Türkiye'deki Durum. *14* (2), 329-344.
- Okur, M. A. (2020). COVID-19 Salgını, Dünya Düzeni ve Türkiye. *Akademik Hassasiyetler* , 7 (13), 311-335.
- Özer, İ. (2020) Türkiye Cumhuriyeti Sınırlarını Tehdit Eden Kolera Saldırıları ve Alınan Savunma Tedbirleri. *ODÜ Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi (ODÜSOBİAD)*, 10 (1), 201-216.
- Şirin, H., ve Özkan, S. (2020). Dünyada ve Türkiye'de COVID-19 Epidemiyolojisi. *Kulak Burun Boğaz ve Baş Boyun Cerrahisi Dergisi*.
- Tuğluoğlu, F., Türkiye'de Sıtma Mücadelesi (1924-1950), Aksaray Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Aksaray, Türkiye.
- Turan, A., ve Çelikyay, H. H. , (2020). Türkiye'de KOVID-19 ile Mücadele: Politikalar ve Aktörler. *Uluslararası*

Wang, J., ve Wang, Z. (2020). Strengths, weaknesses, opportunities and threats (Swot) analysis of china’s prevention and control strategy for the covid-19 epidemic. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(7), 2235.

www.icisleri.gov.tr. (2020). Erişim Tarihi: 26.03.2020).

Yelboğa, N., ve Aslan, ř. B. (2020). Sosyal Sorun Olarak Salgın Hastalıklar ve Sosyal alışmanın Halk Sağlığını Koruma/Geliştirme Görevi. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi* , 4 (1), 43-49.

Yıldırım, N., “Su İle Gelen Ölüm Kolera ve İstanbul Suları”, Toplumsal Tarih, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, S.145, İstanbul, Ocak, 2016.

Yıldız, F. (2014). 19. Yüzyıl’da Anadolu’da Salgın Hastalıklar (Veba, Kolera, iek, Sıtma) ve Salgın Hastalıklarla Mücadele Yöntemleri. Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.